

Vidra Zsuzsanna

**Kína és a kínaiak a magyar sajtóban,
1945–2000***

**China and the Chinese in Hungarian Press,
1945–2000**

The image of China and the Chinese people in the Hungarian press, 1945–2000

How is China represented in the Hungarian press before and after 1989? How are the Chinese people depicted in the same periods? Newspaper articles will be analyzed by using qualitative methodology focusing on the major discourses that characterize each period.

The most important findings are that before 1989 China is represented either as a friend or an enemy depending on the current political situation of the time – mainly its relationship to the Soviet Union. The Chinese people do not appear almost ever in any article. Besides China being a political friend or enemy, sometimes tribute is paid to the country in reports written by ambassadors or some political delegation members visiting the country. They all admire the exoticism of the place. The political changes of 1989 generate a completely new image. It is not the country any more that is represented but the people who come to live and work in the new Hungary. Two opposing images develop over the time: the loveable but naïve Chinese stranger and the menacing criminal stranger. The latter embodies all the fear that we feel as a result of the opening of the borders. Now we are exposed to the world, to the sometimes fearful effects of globalization. These strangers appear even scarier to us since in their media representation they are most of the time de-contextualized, the reader is not given any information or explanation as to their origin, the reasons why they have come, etc. The wider context of the Chinese economic and political transformation is not accounted for nor is globalization.

A „kínai-kép” a magyar sajtóban a kínai–magyar hivatalos kapcsolatok függvénye, legalábbis a rendszerváltásig egészen biztosan. 1989-ben a határok megnyitása eredményeként a kínai kereskedők által megjelenik a globalizáció egyik ágense testközelben. Kik is valójában ezek az „idegen” kínaiak a mai Magyarországon? Van-e valami kapcsolatuk azokhoz a kínaiakhoz és ahhoz a Kína-képhez, amit a korábbi évtizedekben a hivatalos kínai–magyar kapcsolatok határoztak meg, és amelyek a magyar és kínai külpolitika produktumai voltak? Ezeket a kérdéseket vizsgáljuk meg a rendszerváltás előtti és utáni sajtóban megjelent cikkek kvalitatív elemzésének segítségével.¹

* A kutatás az NKFP 5/0084/2002. sz. program keretében készült.

¹ A kvalitatív elemzés során az adatbázisban szereplő cikkeket kategorizáljuk tartalmuk szerint, így képet kapunk arról, hogy milyen fő tematikák jellemeznék egy-egy időszakot, vagy más szóval milyen tematikus csomópontok rajzolódnak ki a különböző korokban a kutatás tárgyával, adott esetben a kinaikkal és Kínával kapcsolatban. Ezek a csomópontok vagy sűrűsödések jelzik, hogy mi is az adott időszak fő diskurzusa pl. egy társadalmi csoportról, egy etnikumról, a külföldiekről stb. A tanulmányban ezeket a csomópontokat egy-egy jellemző cikkből kiemelt részlettel illusztráljuk. Az ilyen módszerrel készült elemzések konklúziójaként pedig azt kell megvizsgálni, hogy ezek a jellemző diskurzusok milyen viszonyban állnak egymással, hogyan, milyen logika szerint alakulhatnak ki, vagy tűnhetnek el.

Barát vagy ellenség? – Kína-kép az ötvenes évektől a rendszerváltásig

Az '50-es években a kínai–magyar viszonyt a népek barátsága, a szocialista blokk megbonthatatlan (!) egysége jellemzi.² A külpolitikai kapcsolatok is ennek a politikának a jegyében szerveződnek egészen az 1956-os forradalomig. 1956 januárjában Csü Te marsall látogatásakor a *Szabad Föld* hasábjain a következő szalagcím és cikk jelenik meg: „*A felszabadult Kína nélkül nem lehet dönteni a nemzetközi politika egyetlen fontos kérdéséről sem. A Kínai Népköztársaság külpolitikájának tengelyében a Szovjetunióval és a szocialista tábor többi országával való őszinte barátság áll.*”³ Néhány hónappal később, az '56-os forradalmi sajtó a következőkről számol be: „*A Kínai Népköztársaság kormánya elítélte a Szovjetunió fegyveres beavatkozását a magyar forradalom ügyébe.*”⁴ Ennek hátterében az akkor már feszült szovjet–kínai kapcsolatok állnak, és egyes értelmezések szerint Kína törekedett arra, hogy „a Szovjetunió ellenében is nagyobb tekintélyre tegyen szert a szocialista táborban.”⁵ Az eseményekhez azonban hozzátartozik, hogy bár a korabeli lapok még november 3-án is a forradalom kínai támogatásáról beszéltek, a valóságban „a KKP politikai bizottsága a magyar eseményekkel kapcsolatos álláspont kialakításáról már október 31-én délelőttől megszakításokkal másnap hajnali fél 2-ig (azaz magyar idő szerint 31-én az esti órákig) folyó tárgyalásokat követően – tehát még a november 1-jei Nagy-bejelentés előtt – felszólította a Moszkvából már hazafelé készülődő Liu Sao-csit, hogy azonnal jelezze: Kína ellenzi a kivonulást. ... „a Szovjetunió történelmi bűnt követne el, ha hagyná, hogy Magyarország kiszakadjon a szocialista országok táborából.”⁶

A forradalom leverése után töretlenül él tovább a népek egysége jegyében virágzó kínai–magyar barátság.⁷ A cikkek nyelvezete, a hanghordozás megegyezik az 1956. október előtével, ékes bizonyítékát adva a konszolidációs időszakot általánosan jellemző politikai, társadalmi amnéziának, nem beszélve arról az „apróságról”, hogy Kína álláspontja a forradalommal kapcsolatban (a SZU beavatkozásának elítélése), ugyancsak a feledés homályába vész.

Az újságok hasábjain, ha elvétve is, de képet kapunk Kínáról más aspektusból is, elsősorban az ott szolgálatot teljesítő kultúrattaséktól és követektől, illetve egyéb küldöttsé-

² Erről szól a „Dunának Jang-cenek egy a hangja” című írás is: „*A lenini úton járók barátsága ércnél maradandóbb alkotásokat emel korunkban, mert e barátság örök.*” (*Művelt Nép* 1956. január 22.) Számos konkrét esemény támasztja alá ezt a patetikus hangvételt: „*A Kultúrkapcsolatok Intézete (...) a magyar nép ajándékeként magyar iparművészeti és népművészeti tárgyakat adott át Hao De-cin-nek, a Kínai Népköztársaság magyarországi nagykövetének.*” (*Magyar Nemzet* 1956. február 15. 5. p.) Vagy: „*A Jászberényi Aprító-gépgyár kollektívája a Kínai Népköztársaság részére flotációs berendezéseket készít, amelyet március végén kell átadniok a megrendelőnek.*” (*Szabad Nép* 1956. március 8. 1. p.)

³ *Szabad Föld* 1956. január 22.

⁴ *Szabad Nép* 1956. november 3. 1. p.

⁵ *HVG* 1999. október 23.

⁶ *HVG* 1999. október 23.

⁷ Erre példa a következő cikkrészlet is: „*azért is hálával gondolunk a hatalmas Kínai Népköztársaságra, mert az októberi súlyos napokban és utána is testvéri segítséget nyújtott népünknek.*” *Magyar Nemzet* 1957. október 1.

gek beszámolóiból. Az egzotikum kiemelése, az álmétkodás mindig közös elem ezekben az írásokban.⁸

A '60-as, '70-es évek politikai fordulata előtt – Szovjetunió és Kína eltávolodása – a *Népszabadság* 1963-ban még közli a magyar–kínai barátsági szerződés évfordulóján kiadott közleményt.⁹ Az 1964-ben már egészen másként fest a dolog, kevesebb mint egy év leforgása alatt Kína barátból ellenséggé válik.¹⁰

A '70-es évek vége, '80-as évek eleje újabb változást hozott a kínai–magyar kapcsolatokban. „Az 1978-as pekingi fordulat után Kínában megnőtt az érdeklődés a magyar gazdasági reformok iránt. A két ország kapcsolatai javulni kezdtek.” (Polonyi, 1998). Ezt az újabb, de tartalmában megváltozott baráti periódust a magyar sajtó is élénken figyelemmel kísérte.¹¹ Már nem elsősorban a szocialista blokk politikai és ideológiai Kínája a cikkek tárgya, hanem az új világrend felé nyitó ország, akinek nem ideológiája, hanem racionális érdekei egyeznek meg a mieinkkel.

Rendszerváltás után...

A rendszerváltás újfent beleszól a Kína és Magyarország közti viszonyba: „A két ország kapcsolatai javulni kezdtek, ezt azonban megszakították a Mennyei Béke terén történtek, illetve a magyar rendszerváltás eseményei.” (Polonyi, 1998) Ugyanakkor megindul a kínai migráció az új demokratikus államok irányába. Magyarország fontos célországga válik a kínai kereskedők számára számos ok miatt, többek között mivel „a Magyarországra

⁸ „Mi a magunk ezernéhány-éves történelmével meg sem tudjuk érteni, mi az, amikor egy nép öt-hat-hétezer éves írott hagyomány távlataiban él. A műveltségnek, az ízlésnek, a bölcsességnek és emberségnek gazdagsága tárul fel ott előttünk. (...)” *Szabad Föld* 1957. január 27. 10. p.

⁹ „Négy évvel ezelőtt, 1959. május 6-án kötötték meg a Magyar Népköztársaság és a Kínai Népköztársaság közötti barátsági és együttműködési szerződést. (...) Bizton elmondhatjuk, hogy hazánk egész dolgozó népe mély rokonszenvvel kíséri a kínai nép hősies munkáját. (...) Magyarország népe és kormánya szilárdan kitart ama álláspontja mellett, hogy az Egyesült Nemzetek Szervezetében állítsák helyre az egyetlen Kína (...) jogait.” *Népszabadság* 1963. május 5. 3. p.

¹⁰ „A Kínai Kommunista Párt Központi Bizottságának a vezetői szíves-örömet szónokolnak a világforradalom érdekeiről, a népek felszabadító harcáról, de ezzel csak álcázni akarják magukat a világközvélemény, a kommunisták előtt, leleplezni akarják fő stratégiai irányvonalukat, amely a kommunista és a nemzetközi felszabadító mozgalmat bármi áron alá akarja rendelni a kínai vezetőség nagyhatalmi, szűkkeblű, egoista érdekeinek. A kínai vezetők ezért szegik meg durván a proletár internacionalizmus elveit. Ezért szabják át és ferdítik el a marxista-leninista tanítást is. Ezért veszik fel fegyverzetükbe a kispolgári nacionalizmus legrosszabb hagyományait, a leglelküimeretlenebb demagógiát és rágalmazást.” *Népszabadság*, 1964. április 7. In: Nemes Pál: *A kínai vezetők külpolitikájáról*, Budapest, Kossuth Kiadó 1976.

¹¹ A közeledést jelzi Vu Hszüe-csien kínai külügyminiszter magyarországi látogatása is: „Kölcsönösen tájékoztattuk egymást országaink belső helyzetéről, különösen a gazdasági reform terén szerzett tapasztalatokról. (...) Mindkét ország fejleszteni akarja szocialista gazdaságát. Mindkettőnek szüksége van tartósan békés környezetre.” *Népszabadság*, 1986. június 6. 2. p.

érkező kínai úttörők a kilencvenes évek legelején úgy találták, hogy ott a politika olyan nyitott, hogy bármibe belekezdhetsz, amibe akarsz.” (Nyíri, 1998) A korábban csak a külkapcsolatokra és a felszínes rácsodálkozó utazódelegáció tudósításokra szorító kínai-kép egyszerűen sokszínűvé, komplexszé válik, ahogy a kapcsolatok is sűrűsödnek.

A „kínai vilárendszer globalizációjának” (Nyíri, 1998) kulcseleme a gazdaság átalakulása és különösképpen a kínai külkereskedelem. Ennek a folyamatnak az első állomását a '70-es évekbeli gazdasági és politikai reformok jelentették: „Az ún. tengerentúli kínaiak szerepének legutóbbi átértékelésére a »nyitás és reformok« politikájának meghirdetésekor került sor, amikor az 1978-as alkotmány a kínai nemzet részeként a nem kínai állampolgárságú külföldön élő kínaiak törvényes jogainak és érdekeinek védelmét is felvállalta.” (Mészáros, 1998) Ennek a politikának a folytatásaként értelmezhető az is, hogy: „Peking és a kínai diaszpóra közötti kapcsolatok 1984 óta indultak rohamosan javulásnak, amikor a kínai kommunista kormány célul tűzte ki a tengerentúli kínai tőke odavonzását.” (Nyíri, 1996) A '90-es évekre ez a politika már jelentős eredményeket mutathatott fel. Elemzők megjegyzik, hogy például a „Kínai Népköztársaságban 1993-ig befektetett negyvennégy milliárd dollár (ennek csaknem fele 1992–1993-ban érkezett) nyolcvan százaléka a kínai diaszpórától származott.” (Nyíri, 1996) A diaszpórára alapuló külgazdasági kapcsolatoknak az alábbi jellemzőit említhetjük: „A kereskedelmi hálózatban nagy szerepe volt annak, hogy ki melyik tartományából származik az őhazának”; „a jó kapcsolatok kiépítése a helyi kormánytisztviselőkkel” ugyancsak fontos tényező. „Ezek maguk is szívesen fektetnek be (...) jelentős nagyságú, állami cégektől vagy korrupcióból származó tőkét külföldön. (...) Egyfajta öninvestről van szó, (...) a kínai gazdaság tulajdonképeni privatizációs mechanizmusa. (...) Az állami származású tőke magyarországi kínai cégek mögött is gyakran jelen van, nagyobb mértékben, mint a diaszpórából (...) származó.” (Nyíri, 1996)

Mi az, amit mindebből megtudhatunk a sajtó alapján? A kínai gazdasággal és főként a gazdasági átalakulással kapcsolatban megjelennek ugyan cikkek,¹² azonban ennek a gazdasági csodának a megjelenítése során a szerzők sokszor a korrupciót, a gazdasági verseny törvényeinek megszegését hangsúlyozzák.¹³ Nem igazán derül ki az olvasó számára – legalábbis a véletlenszerűen kiválasztott minta alapján ez a következtetés szűrhető le, ami nem zárja ki, hogy elvétele lehetnek ezzel a problematikával foglalkozó egyes cikkek –, hogy hogyan kapcsolódik a velünk élő és bennünket a rendszerváltás óta ruházati cikkekkel és olcsó büfékkel ellátó kínaiak tevékenysége a Kínán belüli gazdasági és politikai folyamatokhoz. Továbbá az is homályban marad, hogy milyen módon kapcsolódik össze a magyarországi kínai kereskedők megjelenése, itteni tevékenysége a világban folyó egyéb gazdasági folyamatokkal, milyen tágabb összefüggésben értelmezhető a „kínaiak Magyarországon” jelenség.

¹² Pl.: „júliusban a pekingi kormány meghirdette a „motorizációs nagy ugrást” HVG 1994. december 9. 37–38. p. vagy: „Nagy sietséggel vásárolták a kínai tulajdonú cégek részvényeit az utóbbi időkben a hongkongi tőzsdén.” HVG 1996. március 5. 36–37. p.

¹³ Pl. „A világ legnépesebb állama és legnagyobb gazdasági hatalma feszült egymásnak, amikor Washington kereskedelmi szankciókat helyezett kilátásba Kína ellen. (...) Washington azt nehezményezi, hogy Kína déli különleges gazdasági övezeteiben – fittyet hányva a szerzői jogokra – nagyipari módon hamisítják az amerikai hang- és képhordozókat, könyveket, kiadványokat és szoftvereket.” HVG 1995. február 11. 27–31. p.

Érdemes ezek után megvizsgálni, hogy milyen képet sugall a sajtó a kontextusból kiragadott Magyarországon élő kínaiakról. A '90-es évek elejét feltűnően uralta a kínai egzotikum iránti érdeklődés. A különféle kínai gyógy módok, a „feng-sui tan” (térrendezés kínai módra), stb. kifogyhatatlan forrásként szolgáltak a rendszerváltástól megtört és meggyötört magyar ember testi és lelki épülésére, és tarthatott számot lankadatlan érdeklődésre. Ez a kitüntetett figyelem valószínűleg nem csökkent az évek során, csak kezdtek ezek a bulvártémák a háttérbe szorulni az egyéb, kínaiakat érintő kérdésekkel szemben.

Tovább boncolgatván a „kínaiak Magyarországon” tematikát azt találjuk, hogy két szélsőséges idegenkép rajzolódik ki, egyrésztől a kedves, naiv és továbbra is egzotikus idegen, másrésztől a félelmetes, bűnöző idegen.

A *Nők Lapja* riportere a józsefvárosi kínai piacot járja végig, és próbál a kínai árusokkal beszédbe elegyedni, róluk, tőlük megtudni valamit az életükről. R riportját az interjúalanyok beszámolóin túl a következő megjegyzésekkel színesíti: „*A kínai fekete haja selymesen ragyog. Megannyi ébenszínű üstök végig a sátorsonon. És egyformán néma szájak.*”¹⁴ Ebbe az idegen világba hatol be a riporter, bár nem megy egykönnyen a dolog:

„– *Ismeri a szilvát? – mosolygok, hogy megnyugodjék végre.*

– *Sí-vá – mozdítja száját szóra. – Szi-vá ...*

– *Finom gyümölcs. Emlékeztet a szeme formájára, amely gyönyörű.*

Érti. Nem igaz, hogy a kínai arc nem árul el érzelmeket. A hölgy megsimogat a tekintetével, és kibuggyanó nyelvét foga közé szorítva próbálgatja:

– *Szi-vá, szi-lvaá.*”¹⁵

Az idegenség oldására a riporter megjegyzi, hogy „*a két nép szokja egymást. Talán azért is, mert a régi kínai nemzetiségek között akadt egy hun is.*”¹⁶ Úgy tűnik, az idegent csak akkor tudjuk elfogadni, bármennyire is kedves, ártatlan, esendő és szép, ha valami közzünk azért mégiscsak van hozzá. Az lehetetlen, hogy valakit úgy fogadjunk el, hogy legalább ezer évre visszamenőleg ne találjunk valami közös öst!

A fenti kedves, már-már szeretni való idegent megjelenítő cikkek elenyésző számban jelennek meg a második, bűnöző idegenképhez képest, amikor a kínaiak illegálitása, bűnözői és maffiózó tevékenysége áll a középpontban. Ilyen cikk jelent a *Népszabadság* címlapján, (amely ellen egyébként a kínai magyar újságok nyílt, tiltakozó levelet tettek közzé): „*húszezer kínai él ma jogellenesen Magyarországon*” és „*illegális kereskedelemmel közel harminc milliárd forint kárt okoznak a költségvetésnek (...)* legalább négy jelentősebb triád” működik, és „*valószínű, hogy nem egy boltot, kínai éttermet a triádok létesítettek.*” (Nyíri, 1998). A nyájas olvasó rettegve figyel a újabb és újabb híreket és tudósításokat a körülötte élő kínaiak skrupulus tevékenységeiről: „*Hétfőn másfélezer kínai támadt a felosztatásukra kirendelt rendőrökre a budapesti józsefvárosi piacon.*”¹⁷ – így az egyik cikk első mondata. (Bár később kiderül, hogy nem is ők kezdték, hanem az őrző-védő kft. emberei bántalmaztak egy kínai asszonyt, mégis az hangsúlyozódik, hogy itt ám a kínaiak voltak a rossz fiúk. Erre utal egyébként már a cikk címe is: „*Verekedő kínaiak*”.)

A kedélyeket tovább borzolják az ilyen jellegű hírek: „*Budapesten, a VIII. kerületi Losonczy tér 2. egyik második emeleti lakásában vérbe fagyva találtak rá egy 29 éves kí-*

¹⁴ *Nők Lapja* 1996/35. 18. p.

¹⁵ *Nők Lapja* 1996/35. 18. p.

¹⁶ *Nők Lapja* 1996/35. 20. p.

¹⁷ *HVG* 1997. szeptember 6. 17. p.

nai nőre.”¹⁸, vagy a „miképp szökhett ki a repülőter tranzitvárójából öt kínai állampolgár”.¹⁹ Az meg már valószínűleg végképp betesz a kedves olvasónak, amikor azt hallja, hogy „nemcsak a magyar rendőrök, hanem a hazánkban tartózkodó FBI-szakértők is felkészültek a kínai holdújév idején megszokott kínai le- és elszámolásos bűncselekményekre.”²⁰ A lap ugyan közli a hivatalos magyar álláspontot ezzel kapcsolatban, amit az ORFK ezredese nyilatkozik, miszerint: „A hazánkban legálisan ...tartózkodó csaknem tízezer kínai állampolgár többségének nincs baja a hatóságokkal.”²¹ A lap mégis úgy véli, hogy „Magyarországon összesen körülbelül 20 ezer kínai él.”²² Az újságírás legegyszerűbb szabályait figyelmen kívül hagyva ez utóbbi adat forrásáról csak ennyit közöl velünk a cikk szerzője: „egy másik információ szerint”²³. Az újságíró tehát a hivatalossal szemben a feltételezhetően szóbeszédre alapozott információt tartja megbízhatóbbnak, és egy egészen elretentő képet fest arról, ami a hatóságok szerint nincs, akik azt állítják, hogy „nincs maffia jellegű kínai bűnözés.”²⁴ Megtudjuk, hogy „bár még Magyarországon nem alakították ki az »amerikai mintájú« kolóniákat, városnegyedeket, kifejezetten zárt közösségekben, saját törvényeik szerint élnek. Saját ünnepeiket helyezik előtérbe, saját hatáskörükben rendezik az őket ért sérelmeket. Bűncselekményeikre jellemző – legalábbis európai szemmel nézve – a kegyetlenség, a brutalitás. Ritkán használnak lőfegyvert, általában szamurájkaroddal, húsvágó bárdal, illetve más szűrő- és vágóeszközzel rendezik le vitás dolgaikat. (...) A leszámolásos bűncselekményekre jellemző a vérfürdő. (...) Volt már több olyan eset is, amikor a ravaszkodó adósnak – szó szerint – a fejébe került a félrevezető akció. Az árulókkal kiméretlenek, legtöbb esetben nemcsak a fejüket vágják le – majd azt a lábukhoz helyezik –, hanem a családjukat is kiirtják.”²⁵ És hogy ne legyenek kétségeink afelől, hogy nem a Mickey Rourke főszereplésével készült „A sárkány éve” című látványos hollywoodi film szinopsziséval van dolgunk, a szerző még hozzátéveszi: „Példa erre (a kivégzésre) a fővárosban a két évvel ezelőtti, Izabella utcai véres leszámolás, amikor a laktörténet tulajdonos értesítette a rendőrséget, hogy a nála lakó kínai család összekaszabolva fekszik szerteszét a lakásban, ahol minden vérben úszik.”²⁶ Természetesen magyarázattal is szolgál szerzőnk mindezen borzalmakra: „Mivel az európai embernek lehetetlen észrevétlenül a kínaiak közelébe férközniük, s a nyomozók sem tudnak a közösségeikbe beépülni, így a kínai bűnözők elleni harc egészen más taktikát igényel.”²⁷ De erre már ott vannak az FBI szakértői és a Kinából érkező rendőrségi szakértő.

A kínai–idegen konstituálása tehát erőteljesen uralja a sajtó megközelítését, annak elenére, hogy, mint azt egy szakértő megállapította: „valószínű, hogy a magyarországi kínai üzlet importra és nagy- és kiskereskedelemre alapuló fejlődése fontos szerepet töltött be abban, hogy a kínai kolónia nem a Chinatown-építés, hanem az integráció és akkulturáció útján indult el.” (Nyíri, 1996)

¹⁸ Népszabadság 1997. február 27.

¹⁹ Népszabadság 2000. január 8.

²⁰ Magyar Nemzet 2000. február 12. 32. p.

²¹ Magyar Nemzet 2000. február 12. 32. p.

²² Magyar Nemzet 2000. február 12. 32. p.

²³ Magyar Nemzet 2000. február 12. 32. p.

²⁴ Magyar Nemzet 2000. február 12. 32. p.

²⁵ Magyar Nemzet 2000. február 12. 32. p.

²⁶ Magyar Nemzet 2000. február 12. 32. p.

²⁷ Magyar Nemzet 2000. február 12. 32. p.

A kínai-kép szerves részét képezi a migráció kérdése: „*nincs hivatalos adat még becslés formájában sem, hogy mennyien távoznak Kínából illegálisan, esetleg hamis útlevéllel, hamis vízummal*”,²⁸ ugyanakkor „*a magyar belügyminisztérium nyilvánvalóan rendelkezik az adatokkal, hogy idén hány kínai állampolgárt kellett kiutasítani hazánkából illegális belépésért, határátlépési kísérletért, vízum lejárt utáni túltartózkodásért, netán egyéb bűncselekményért.*”²⁹ Ez a beállítás megerősíti azt a régebbi félelmet, amit már korábbi lapszámokban is láthattunk, hogy a kínaiak előzőlenek bennünket, sokkal többen vannak itt, mint azt a hivatalos adatok alapján állítják, sokuk illegálisan tartózkodik hazánkban, a hatóságok pedig nem hozzák nyilvánosságra a kínaiakkal kapcsolatos adataikat, félrevezetik a lakosságot, bagatellizálják a „kínai veszélyt”. A cikkben továbbá az áll, hogy „*az utóbbi két évtizedben Kínából 320 ezren mentek tanulni (...) a nagyvilág 103 országába. (...) közel kétharmaduk külföldön maradt, egyelőre. (...) A probléma nem is ebből adódik, hanem az illegális úton szerencsét próbálók seregéből. A feltételezések szerint sajátos üzletgágnőtte ki magát az embercsempészet az utóbbi években.*”³⁰ Ami igazán tanulságos számunkra az az, hogy a migráció kérdése és az illegális bevándorlás problematikája összemosódik, és ez még a figyelmes olvasóban is zavart okozhat. Mindez, ismerve az egész évtizeden végighúzódó kínai-kép jellemzőit, könnyen arra vihet bárkit, hogy az utcájában áruló kínai boltosokat vagy a kedvenc kínai étterme tulajdonosát is potenciális bűnözőnek tekintse.

Összegzés

A rendszerváltás előtti évtizedek kínai- és Kína-képét a nagyhatalmi politika eseményei határozták meg, a szocialista blokkon belüli barát- és ellenségképzés aktuálisan érvényes eseményei. A kedves olvasó ennek alapján egyik évben a barát, másik évben az ellenség megtestesülését láthatta Kínában. Ezek a diskurzusbeli sűrűsödési pontok egymással tehát ellentétes viszonyban állnak. A barát–ellenség kínaija a rendszerváltással azonban hirtelen *idegenné* válik, amikor a kínai ember átlépi az országhatárt és letelepedni, kereskedni, élni szeretne ebben a társadalomban. A kínaiak megtestesítik a globális kihívást az ország számára, azért elsősorban ők, mert ők a legnagyobb számú és legjelentősebb migráns kisebbség az országban. A rendszerváltás másnapján érkeztek és paradox módon magyarországi megtelepedésük elsősorban annak köszönhető, hogy ezt az országot találták a régióban gazdasági és politikai szempontból a legstabilabb országnak, ugyanakkor jelenlétükkel a magyar társadalom számára meghozták mindazt az instabilitást, amit a hermetikusan zárt határokkal szemben a nyitott, a globalizáció hatásainak kitett helyzet jelent. Ezt a félelmet láthatjuk megtestesülni a kontextusból kiragadott bűnöző idegen képében, amit a kedves, egzotikus idegen csak kevéssé tud ellensúlyozni.

* * *

²⁸ *Népszabadság* 2000. január 8.

²⁹ *Népszabadság* 2000. január 8.

³⁰ *Népszabadság* 2000. január 8.

Hivatkozások

- Mészáros Klára: „Kínaiak Európában. Kínai migráció az EU-tagországokban” *Korunk* 1998/2.
- Nemes Pál: *A kínai vezetők külpolitikájáról*, Budapest, Kossuth Kiadó 1976.
- Nyíri Pál: „Európa Hongkongja? Kínai–magyar akkulturáció Magyarországon”. In: Sík Endre, Tóth Judit (szerk.): *Idegenek Magyarországon, magyarok idegenben* MTA PTI 1998.
- Nyíri Pál: „Magyarország helye a kínai világkereskedelmi hálózatban”. In: *Táborlakók, diaszpórák, politikák*. MTA Politikai Tudományok Intézete Nemzetközi Migráció Kutatócsoport évkönyve. Szerk.: Sík Endre – Tóth Judit. 1996.
- Polonyi Péter: „Az új állam neve Kína lehetne” *Korunk* 1998/8.